

Rudolf Steiner

O důvěře, kterou člověk může
mít k myšlení, a o povaze myslící duše.
O meditování

Lidské myšlení je pro bdělé denní vědomí jako ostrov uprostřed příboje dojmů, citů, pocitů atd. probíhajícího duševního života. Člověk je s dojmem, s pocitem do jisté míry hotov, jakmile ho pochopí, to znamená, jakmile pojme myšlenku, která dojem či pocit osvětlí. Dokonce i v bouři vášní a afektů může nastat jistý klid, jestliže se duševní bárka propracuje až k ostrovu myšlení.

Duše má k myšlení přirozenou důvěru. Cítí, že by musela ztratit veškerou jistotu v životě, kdyby tuto důvěru mít nemohla. Zdravý duševní život skončí, jakmile začne pochybnost o myšlení. Nemůže-li si člověk o něčem v myšlení udělat jasno, musí mít možnost útěchy v tom, že tato jasnost nastane, jen když se dokáže vzchopit k dostatečné síle a ostrosti myšlení. Ohledně vlastní neschopnosti něco si ujasnit myšlením se člověk může uklidnit; nemůže však snést myšlenku, že by myšlení samotné nedokázalo přinést uspokojení, ani kdyby člověk do jeho oblasti vnikl tak, jak je to pro určitou životní situaci nutné k dosažení plného světla.

Tato nálada duše vůči myšlení je základem veškerého úsilí lidstva o poznání. Určitými duševními stavy může být utlumena; v temném cítění duší bude však vždy prokazatelná. Myslitelé, kteří pochybují o platnosti a síle samotného myšlení, se mýlí v základní náladě své duše. Neboť je to často právě ostrost myšlení, která jim v důsledku jistého přepětí přináší pochybnosti a hádanky. Kdyby myšlení skutečně nedůvěřovali, nemučili by se těmito pochybnostmi a hádankami, které jsou přeci pouze výsledkem myšlení.

Ten, kdo v sobě rozvine uvedený pocit týkající se myšlení, vnímá v myšlení nejen to, co v sobě rozvíjí jako sílu lidské duše, ale i něco, co v sobě zcela nezávisle na něm a

jeho duši nese jistou bytostnou podstatu světa [*eine Welt-Wesenheit*]. Bytostnou podstatu světa, k níž se musí propracovat, chce-li žít v něčem, co patří *zároveň* jemu i na něm nezávislému světu.

Možnost oddání se myšlenkovému životu má v sobě něco hluboce uklidňujícího. Duše cítí, že v tomto životě se může odpoutat *sama od sebe*. Tento pocit ovšem duše potřebuje stejně jako opačný pocit, pocit, že může být zcela sama v sobě. V obou pocitech spočívá rozpětí zdravého života, které je pro ni nezbytné. Bdění a spánek jsou v podstatě jen nejkrajnějšími výrazy tohoto rozpětí. V bdění je duše v sobě, žije svůj vlastní život; ve spánku se ztrácí v obecném prožívání světa, je tedy do jisté míry odpoutaná sama od sebe. - Obě krajnosti duševního rozpětí se projevují prostřednictvím různých jiných stavů vnitřního prožívání. A život v myšlenkách je vymaněním se duše sobě samé, tak jako jsou cítění, pociťování, afekty atd. bytím [duše] v sobě samé.

Z tohoto pohledu poskytuje myšlení duši útěchu, kterou potřebuje vůči pocitu opuštěnosti světem. Člověk může oprávněně dospět k pocitu: Čím jsem v proudu obecného světového dění, probíhajícího od nekonečna do nekonečna, se svým cítěním, se svými přáními a chtěním, které přeci mají význam jen pro mě? Jakmile člověk skutečně procítí život v myšlenkách, postaví proti tomuto pocitu opačný pocit: Myšlení, které má co dělat s tímto světovým děním, mě s mou duší pojímá; žiji v tomto dění, nechám-li v myšlení do sebe plynout jeho podstatu. Člověk se pak může cítit jako přijatý světem, v něm oprávněný. Z této nálady pak pro duši vyplývá posílení, jež pociťuje tak, jako by se jí ho dostávalo podle moudrých zákonů od vesmírných mocností samotných.

Od tohoto pocitu pak již není daleko ke kroku, po němž duše řekne: Nemyslím pouze já, nýbrž myslí to ve mně; vyslovuje se ve mně vývoj světa [*das Weltenwerden*]; moje duše pouze poskytuje dějiště, na němž se svět vyžívá jakožto myšlenka.

Ta či ona filosofie může tento pocit odmítnout. Nejrozmanitějšími důvody lze zdánlivě zcela jasně doložit, že právě vyslovená myšlenka o tom, že svět sám sebe myslí v lidské duši, je naprosto mylná. Navzdory tomu je třeba poznat, že tato myšlenka je taková, že se k ní člověk dopracovává vnitřním prožíváním. Teprve ten, kdo se k ní takto dopracoval, plně rozumí její platnosti a ví, že žádné „vyvracení“ nemůže její platností otřást. Ten, kdo se k ní dopracoval, právě na ní zcela jasně vidí, jakou mají mnohá „vyvrácení“ a mnohé „důkazy“ ve skutečnosti cenu. Často se jeví jako vskutku neklamné, dokud ještě člověk může mít mylnou představu o průkaznosti jejich obsahu. Je pak těžké dorozumět se s lidmi, kteří takovéto „důkazy“ považují pro sebe za určující. Tito lidé se *nutně* domnívají, že ten druhý se mýlí, protože v sobě dosud nevykonali vnitřní práci, která jej přivedla k uznání toho, co jim připadá mylné, ba možná dokonce pošetilé.

Pro toho, kdo chce vniknout do duchovní vědy, jsou prospěšné meditace, jako je ta, která se týká myšlení a která byla právě uvedena. Tomuto člověku jde přeci o to, aby svou duši uvedl do stavu, který jí otevře přístup do duchovního světa. Tento přístup může zůstat i tomu nejdůvtipnějšímu myšlení a té nejdokonalejší vědeckosti uzavřen, nepřinese-li duše nic v ústrety duchovním skutečnostem (nebo jejich sdělení), které k ní chtějí proniknout. - Může být dobrou přípravou pro získání duchovního poznání, jestliže člověk častěji pocítil, jaká posila spočívá v duševní náladě: „V myšlení se cítím být ztotožněn s proudem světového dění.“ - Příliš při tom nezáleží na abstraktní poznávací hodnotě této myšlenky, ale mnohem více na tom,

aby člověk ve své duši často pocítil posilující účinek, který prožívá, když takováto myšlenka energicky proudí vnitřním životem, když se duševním životem šíří jako živoucí duchovní vanutí. Nejde jen o poznání toho, co v takové myšlence spočívá, nýbrž o *prožívání*. Poznána je tehdy, jestliže byla *jednou* s dostatečnou přesvědčivostí v duši přítomná; má-li přinášet plody pro porozumění duchovnímu světu, jeho bytostí a skutečností, musí ji člověk, poté co jí porozuměl, v duši znovu a znovu oživovat. Duše se jí musí stále znovu naplňovat, zpřítomňovat v sobě jen ji a vyloučit všechny ostatní myšlenky, pocity, vzpomínky atd. - Takovéto opakované soustředění se na plně proniknutou myšlenku koncentruje v duši síly, jež jsou v obvyklém životě do jisté míry rozptýlené; duše je sama v sobě zesiluje. Tyto koncentrované síly se stávají orgány vnímání duchovního světa a jeho pravd.

Podle toho, co jsme naznačili, lze poznat správný průběh meditování. Nejprve se člověk propracuje k myšlence, již může pochopit pomocí prostředků, které poskytuje obvyklý život a poznávání. Pak se do této myšlenky opakovaně noří, zcela se s ní ztotožňuje. K posílení duše dochází v důsledku života s takovouto poznanou myšlenkou. - Zde byla jako příklad zvolena myšlenka, která je vzata z povahy myšlení samotného. Byla zvolena jako příklad, protože je pro meditování neobyčejně plodná. To, co jsme tu řekli, však s ohledem na meditaci platí pro každou myšlenku, získanou popsáním způsobem. - Pro meditujícího je jen neobyčejně užitečné, zná-li duševní náladu, která vyplývá z výše naznačeného rozpětí duševního života. Nejjistěji tím dospěje k pocitu, že se ho v meditaci bezprostředně dotýkal duchovní svět.

A tento pocit je zdravým výsledkem meditace. - Svou sílu by měl tento pocit vyzařovat na obsah veškerého ostatního bdělého denního života. A to nikoli tak, že by tu ustavičně bylo něco jako přítomný dojem meditační nálady, nýbrž takovým způsobem, aby si člověk mohl kdykoli říci, že díky prožitku meditace mu do veškerého života plyne posila. Prostupuje-li totiž meditační nálada denní život jako neustále

přítomný dojem, vlévá do tohoto života něco, co ruší jeho nezaujatost. Ve chvílích meditace samotné pak nebude moci být dosti silná a dosti ryzí. Správné plody přináší meditace tím, že se svou náladou pozvedá z ostatního života. Na tento život působí nejlépe také tehdy, je-li pociťována jako něco zvláštního, něco vyzdviženého.